

Dalje ni nam tudi več temno, od kod imé Idrija? — Naš slavni rojak gosp. D. Terstenjak je v 13. tečaju, 79. listu „Novic“ na 314. strani pod člankom „Postaja ad Publicanos“ dokazal, da izvira iz indo-evropejskih jezikov in pomeni „hrib“ (Berg). Ta dokaz se popolnoma ujema z idrijsko okolico, ktera obstaja iz samih hribov; od tod tudi imé reke Idrice (Gebirgsfluss). Pa drugi dokazi so nam imena okoljnih hribov in vodá, na priliko: „Na Gorah“, „Podgorami“, „Košutnik“, „Černi verh“, „Čaven“, „Golaki“, „Merzla rupa“, „Zlate skale“, „Tičnica“, „Čekovnik“, „Bar“, „Kres“, „Kobalove planine“, „na Griču“, „Zemlja“, „Riže“, „Gornji (kurji) verh“ itd. Vode: „Idrica“, „Strug“, „Kobila“, „Stanovec“, „Divje“ ali „ipavsko jezero“, „Zala“, „Rake“, „Nikova“, „mali in véliki Zelenec“, „Kotliček“, „na Tomu“, „Skrevna rana“ pod sv. Antonom. Ker bi pa znale nekatere vasí in postaje idrijske okolice tukaj na pravem mestu stati, naj omenim nekatere izmed njih: „Gre“, „Ledine“, „spodnja Idrija“, „Žir“, „Černi verh“, „Vojsko“, „Ljubeljč“, „Zagoda“, „Podertija“, „Pristava“, „Razpotje“, „Pevec“, „Bela“; celo debele skali, ena proti spodnji Idrii in druga pod ljubljansko cesto, kažete v svojih imenih korenine slovenskega stebila. In kake imena nek nahajamo se oziraje na naš kotliček (Idrijo)? Povsod odmevajo glasovi našega materinskega jezika. Tako menim, da so predmestja: „Podgorami“, „Zemlja“, „Brusovše“, „pri Žagi“, „vsrana ulica (gasa)“, „Gornji verh“, „Za gradom“, „Riže“, „Grapa“, domače hčerke, in po njih imenovani Podgorci, Zemljakarji, Brušarji, Žagarji itd. domači sinovi.

Ker je pa bila ravno govorica od rudnika, se bomo koj tega poprijeli ter nekoliko imenitnejega razglasili.

Čudno se domorodcu kot popotniku zdi, vidivši nekdanji gosti gojzd visokih smrek, jelk, bukev in stoletnih hrastov spremenjen v mestice, ki s svojim od Benečanov sozidanim gradom kljuba divjosti in samotni pušavi preteklih 358 let.

Pod mestom se odgrinjajo od dné do dné dragoceni zakladi — slava in sreča kranjske dežele, ponos avstrijske carevine, in celó celega sveta, odkar so rudniki v Almadi na Španjskem svojo poprejšnjo veljavo zgubili. Nihče ne bo tajil, da sedajšna idrijska jama (rudnik) ni bila zmiraj taka kot dandanašnji, kakor tudi nobeden ne bo mislil, da mesto je bilo nekdanj kaj večje ali ravno tako, kakoršno je dan današnji. Koj ko je Kacijan Anderlajn rudarje v ti okolici razposadil, se je začelo kopati na več straneh, in ker je več dobička kazalo, napravile so se pozneje mašine, ki se z napredkom dandanašnjega duha ali tehnike na nobeno vižo ne vklanajo nekdanjim. Iz pervega so stavljali lesene hiše, in le še po kakih dvé sto letih omenjenega časa so jih jeli več zidati.

Ker se v jami primerja včasih kaka nesreča (leta 1803 in 1846 je bil hud požar, in voda še menda vedno v jamo zateka), je potreba torej po vsaki taki nesreči drugih mašin, in kdo bi jih zamogel vse popisavati razun tistih, ki stan rudnišča na Dunaj naznanujejo. Ozrimo se raji na jamo, rudo in rudniške priprave našega časa.

Skoraj v sredi mesta je šelštev, shajališe rudarjev in odhod od tukaj v temno jamo.

Zgodaj zjutraj ob tréh zvoní pri sv. Barbari vsaki dan jutru čvetertinko ure, in potem začne šina kljukati, to je, na les s kladvom nabijati, ki je v linicah šelštva natvezena. Od vseh strani se sedaj z gorečimi jamšaricami v rokah rudarji proti jami sujejo. Vsakemu se delo odloči in poslednjič se odmoli k odhodu. Vsi se podajo po podkopališčih h kapelici še kak Oče naš molit. Za njimi pa se zapró železne vrata, da nihče ne more ne noter ne ven.

Od kapelice pelje pot navzdol po kakih 900—1000 stopnicah do pervega oddelka. Tu se nekteri podajo po svojih opravilih, drugi pa se vernejo v drugi, tretji in četerti oddelek, katerih se v tej jami dvanajst pozná. Kmali jo je treba krožiti skoz kako podkopališče, ali pa po stopnicah, ali pa po lestvicah; temni in globoki berlogi se pod ljudmi razširvajo; šumeča voda in silni vihar odmevata po razrušjih in nizkem ster-

mem skalovji. Tam v daljavi se zapazi mala lučica, in ako se ji približamo, najdemo rudarja, ki smodnik v skale zaspisa, jih potem razrušiti. Pa večkrat se pri strelu na rudarje kamenje vsuje, jih zlo poškodva in včasih celó umori.

Vernivši se na drugo stran vidiš griček, pri njem delavce, luč in zgoraj široko luknjo, po kateri tuna iz svitlega v temno dno prigromí. Po njej se ruda in druge ropotije iz jame in v jamo pošiljajo; včasih se kateri po tuni v jamo pelje, pa prigodilo se je takim že večkrat, da se o prevernjenji tune iz nje prekucnejo, in sled njih je v enem kotu glava, v drugem truplo in v tretjem roke in noge. Res je prestrašen ta pogled za rudarje v jami, h katerim kak kosec života doletí, še bolj strašen pa glas za ubogo ženo in otročiče ubitega.

V drugem kotu počiva upehan delavec, pričakovaje merzle studenčnice, ktero vodarji ob določeni uri po jami nosijo; toda revež se pri sami vodi malo okrepčá, ker samogoltna podgana mu je med delom iz žepa kruh požerla. Dvanajsta ura se bliža, o kateri se rudarji v delu versté; nazoči odidejo domú, in drugi se podajo spet na 8 ur v jamo, kjer že težko pričakujejo svojih naslednikov, ki zvečer ob osmih nastopijo težavno delo svoje. (Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Železnikov 4. maja. — Preživeli smo že 4 dni nar prijetnejšega spomladanskega mesca, pa okusili dozdej še nič njegove slasti; komaj smo še ta čas dobro vidili ljubo solnčice, ker skoraj vedno jo hladn dež plahtá, in danes jo je celó z gorá sneg v ravnino primahal. Upamo vendar, da to, ako kaka zmerzal zadej ne pride, za polje ne bo imelo slabih nasledkov. Škoda bi bila pač velika, ker žita že delajo klasje in obetajo obilno kruhka. Lastovke, navadne oznanovavke vigredi, pa se nam še niso prikazale, akoravno do nas čez gore nimajo posebno deleč iz svojega zimskega domovja. So čutile revice vkljub toplih dní aprila, da bo še mraz. Težko jih že čakamo, preljubih pevalic! Danes imamo tukaj, in menda po vsi ljubljanski škofii zahvalno sv. mašo za povernjeni mir. Pač naj bo vsa Avstrija hvaležna Bogu in za njim svojemu modremu cesarju, kateri se je vedel vkljub sladkih vabil in tudi protivnega pikanja tako lepo vojski ogniti. Koliko neizrekljivo zgubo imajo od kraja vsi, ki so se vojske udeležili! Koliko ljudi — cveta in jedra narodov — je prelilo krí, — koliko dnarja, živeža, obleke, živine, vojskinih priprav — koliko vsega tega je šlo pod zlo, in če se danes k računu vsedejo, in računijo in računijo, da zasledijo dobiček, primaruha! da „nula per nula geht auf!“ Naj bi bil toraj mir, za kterege danes zahvalnico pojemo, res terden in stanoviten, ker on je ena nar večjih pozemeljskih dobrot! J. Levičnik.

Iz Kropo 1. maja. V torek 29. aprila enmalo pred polnočjo nas strašen glas čuvaja iz mirnega spanja zbudí, da gorí, gorí v žebjarici nad zgornjo fužino (v Vigenci). Čeravno izperva majhen ogenj, ker se je v nekem kotu strešja po kaki iskri prah izmežeral, je vendar, čeravno je deževalo, tako naglo naprej segal, da v kratkem je bilo vse strešje v plamenu. Pa kakor vsakokrat, so se tudi zdaj Kropenčanje možato obnašali; posebno pohvalo zasluži pa naš tesarski mojster Gropa Ažman. On je bil, ki se je še z nekim pomagáčem verh gorečega strešja z grozovitnim plamenom boril, da dalje segati ni mogel, ker sta leseno streho na drugem koncu naglo posekala in doli vergla in tako ognju pot zaperla. Kdor Kropo pozna, lahko si misli grozni strah naš, kadar platzvoná kljenka. Da bi pač brez odložbe vsi hišni gospodarji od konca do kraja zavarovali (asekurirali) svoje pohištva! Želeti bi pa tudi bilo, da bi graška družba sv. Florijana take može, kateri se pri ognji tako verlo obnašajo, prav po zasluženji obdarovala, — saj je tudi nje velik dobiček, posebno v takih nevarnih krajih, ako se kdo tako v bran ognja postavi, kakor se je naš tesarski mojster uno noč. Janez Zupan, namestnik župana.

Od Ložkega potoka 28. aprila. R. Danes se je v tukajšni puščavi postavil temeljni kamen k imenitnemu zidanju poslopja, v katerem bo sopár (Dampf) gonil čvetero pil ali žag. Staviti dasta to poslopje gospoda Kozler in Obreza, ter bosta s tem marsikteri krajcar zaslužiti dala marljivim in pridnim selanom. Kakor se čuje, bo do letošnje jeseni vse dodelano.

Iz Ljubljane. Včeraj zvečer po osmih je odrinil po železnici proti Dunaji Dimnikov Jaka, peljaje v Pariz bika iz grajšine na Fužinah in pa 5 ovác iz Jezera (Seeland) na Koroškem, ktere je včeraj njih lastnik gosp. Peter Stular pripeljal iz Kokre v Ljubljano. Bik je iz slovečega štarskega plemena iz mirčiške doline, ovce (med kterimi dva ovna) so domače koroške reje; — vse je c. k. ministerstvo poterdilo za razstavo v Parizu. Dimnikov Jaka, iz Studenca, v fari pri Marii Divici v Polji domá in že nekaj let oskerbovavec grajšinske goveje živine na Fužinah, je pa tisti srečni človek, ki je šel v Pariz, kakor je sl. ministerstvo želelo, v res prav zali narodni obleki, nov od nog do glave; še domača besaga, se vé da tudi lična in nalašč napravljena za dolgo pot, se ni pozabila, da je bil fant prav možko naštiman. Domú pridši bo vedil pač marsikaj povedati in lahko bo rekel, da naj lepše živine iz celega sveta ni morebiti na Krajskem nobeden vidil kakor on. Predvčeranjem je dal predsednik kmetijske družbe gosp. F. Terpinc tudi tri goveda za kralja gerškega v Atene, kteri je določno želel krajske živine, ker čuda! švajcarska se jim ondi ne obnaša dobro.

Novičar iz raznih krajev.

Po obljudi v poslednjem listu naznanjamo danes ob kratkem zapopadek pogodbe, po kteri je bila vojska končana in mir sklenjen: Da se Turčija za vse prihodnje čase obvaruje vsakoršne ptuje sile, se postavi ona pod varstvo evropskih vlad. Nobena vlada nima pravice se vtikati v notranje zadeve turške, in vsak napad na samolastnost sultana ima veljati kot napad na evropsko pravo; določbe oddelka 7. in 8. te pogodbe so poglavna stvar, vse drugo je le materijalno porožtvo za uno. Donavskima knežijama (Moldavi in Valahii) je zagotovljena samostojna národna vredba v notranjih zadevah, v unanjih zadevah pa je podložna Turčii in stoji pod varstvom vsih vlad. Da se v prihodnje Rusu zabrani prestop Pruta in Donave, se bo besarabiška meja ustanovila tako, da se izlivi Donave osvobodijo rusovskega gospodstva. Tudi ti iztoki so postavljeni pod evropsko varstvo, in vsaka teh vlad, ki so sklenile pogodbo, ima pravico ob izlivih Donave imeti dvoje lahkih vojnih ladij. Kakor se tako Turčija varuje na suhem vsakega napada, tako se ima tudi varovati od morske strani; zatega voljo nima černo morje nobenega gospodarja imeti, je tedaj neutralno. V prihodnje ne smé ob bregovih črnega morja nobena vojaška naprava biti, in kakor Rusija tako tudi Turčija ne smé čez 6 vojnih parobrodov in 4 lahkih ladij ondi imeti. Da se prememba črnega morja v le kupčijsko morje popolnoma zagotovi, ima pogodba zastran Dardanel od leta 1841 veljavna ostati; ta pogodba veleva, da nobena ptuja vojskina ladija ne smé na černo morje. Rusovski car dá mesto in terdnjavo Kars in vse ostale od rusovske armade obsedene kraje sultanu nazaj, Francozi in Angleži pa izročijo spet rusovskemu caru mesta in luke, ki so mu jih vzeli, kakor Sevastopolj, Balaklavo, Kamješ, Eupatorijo, Kerč, Jenikale in Kinburn. Vjeti vsake strani se osvobodijo. Rusovska vlada se zaveže, da na alandskih otokih ne bo več vojne ali kake druge primorske naprave zidala. Turška vlada se zaveže brez razložka vere ali naroda vsem svojim podložnim edine pravice dodeliti.—To so važniše stvari omenjene imenitne pogodbe. Po pogodbi ti je „bolni mož“ sopet na noge postavljen, in vzet med mogočno evropsko družbo vladno,

— ker pa ga je prepustila s amemu sebi, je sedaj le vprašanje: ali se bo samostojen tudi obderžal? Še niso armade zedinjenih vlad zapustile Turčije, in že se slišijo prigodbe, ktere malo upanja dajo, da stari sovražnik kersanstva se bo z lepo udal novemu zakonu blagosercnega sultana. — Tudi zapisniki pariškega zbora se že razglasujejo; iz miroljubnega duha prvih 13 protokolov se očitno vidi, da je bil mir že sklenjen, ko so se poslanci pervikrat snidili v zboru. — Vladni francozki časnik „Moniteur“ že naznanjuje, da se ima armada za 52.000 vojakov zmanjšati. — Razglas rusovskega cara oklicuje, da bo kronanje mesca augusta v Moskavi. — Sedaj se za gotovo terdi, da sv. oče ne bojo sami šli v Pariz za botra cesarjeviču; namestoval jih bo kardinal Patrici; ukazali pa so, da se ima to z veliko slovesnostjo zgoditi in še 6 višjih škofov, 10 škofov in mnogo velikih prelatov vpricho biti, kteri vsi morajo Francozi biti. — Spet se je odkrila neka sleparija; za pljučno jético se hvalisuje in 12 lotov za 3 gold. prodaja neka mešanica pod imenom Lobetalova „Essencia antiphthisica“. Apotekarji so razkrojili to „esencio“ na drobno in našli, da obstaja iz kuhinske soli, Glauberjeve soli, klor-magnezije, klorkalija in pa iz jodnatriuma. Vsa ta mešanica se dobí v vsaki apoteki za par krajcarjev, — kot „esencia“ pa se prodaja ljudem po 3 gold.!!

Zlatica v Bogatinu.

„Ne bom železa več koval,
Zlatá mi divji mož bo dal“,
Gredé kovač za Bistrico
Si kreše upa iskricio.
Pa ne na bregu, ne na prodi,
Po vodi divji mož le hodi.

„Boš šel, prederzni ti kovač,
Iz moj'ga dvora, postopač!“
Odpre besede hripove,
Ter znak na skalo vleže se.
Kovač ponuja vina sodec,
Ga v gostje kliče zvití godec.

Peneča voda zašumi,
In divji mož na prod' stoji,
Pokuša vinice sladko,
Kovač pa pravi mu tako:
„Povej mi, kje leži zlatica,
In z vinom bom ti vžigal lica“.

Peneča voda zašumi,
Prot skali divji mož derčí.
Kovača klicu on je gluh,
Ne zmoti ga še vinski duh,
Ne dá se vjeti v mične mreže,
Še trezen — rajši v mah se vleže.

Kovač zapustil zdaj je prod,
Napolni z vinom večji sod,
In drugo jutro pride tje,
Pa tak vabiti ga začne,
Ko sred vodé ga v mahu vidi:
„O, pridi v gostje k meni, pridi!“

„Ključar zlatice — vseh rudni —
Nad jezerom je Bogatin,
Za dvorom terden grad stoji.
Do dvora pa so tri bervi.
Gorjé! nazaj se kje ozreti.
Ak' stražni psi začno se dreti“.

Moža in sod kovač pusti,
Prot Bogatinu se vpotí.
Z lopato, krampom jo priderl
Je še čez prvo, drugo berv,
Pod černe pa pečí gorate
Ga peljejo steze robate.

Tihota bega ljuti jek
Po breznu iz derečih rek,
Počez pa hlod je okamnjen,
Podert ročnik, že ves trohjen.
In grom neznan in strah pretresa
Kostí in drob mu pa ušesa.

Potipa berv — zatrepeta —
Življenja cena le veljá! —
Oberne prazen se nazaj.
Pa komaj stopi že lučaj:
Oj, druga berv in prva tudi
Pred njim se v skalni brezen zgrudi!

Od mertvorosnih pa skerbí
Kovač obupni okamni. —
Zlatica cela je še zdaj,
Jo Bogatina sužni zmaj
Za serčne varuje le sine.
Ki pridejo čez podertine.

Če kaj svetvati, brav'c! ti smem,
Le to ti v varstvo še povem:
Z divjaki, zmaji černimi.
Z duhovi se pečati ni,
Zlatica naj ti pridnost bode,
Ki zlate kuje ti osode!

Lavromir.

Stan kursa na Dunaji 5. maja 1856.

Obligacije	5 %	84 ⁷ / ₈	fl.	Esterhaz. srečke po 40 fl.	73 fl.
državnega	4 ¹ / ₂	75 ³ / ₄	„	Windišgrac. „ „	20 „ 24 ³ / ₄ „
dolga	4	66 ¹ / ₄	„	Waldštejn. „ „	20 „ 23 ¹ / ₂ „
	3	51	„	Keglevičeve „ „	10 „ 10 ¹ / ₂ „
	2 ¹ / ₂	42	„	Cesarski cekini.	4 fl. 44
Oblig. 5% od leta 1851		89	„	Napoleonodor (20 frankov)	7 fl. 57
Oblig. zemljiš. odkupa 5%		76 ¹ / ₂	„	Suverendor	13 fl. 50
Zajem od leta 1834 . . .		22k	„	Ruski imperial	8 fl. 11
„ „ 1839 . . .		132 ¹ / ₄	„	Pruski Fridrihsdor . . .	8 fl. 20
„ z loterijo od leta 1854		107 ³ / ₈	„	Angležki suverendor . .	10 fl. 3
„ národni od leta 1854		85 ⁵ / ₈	„	Nadavk (agio) srebra:	
				na 100 fl. 4 ¹ / ₄ fl.	